

Naslov članka/Article:

Izzivi učenja in poučevanja po načelih pedagogike montessori v glasbeni šoli

Challenges of Learning and Teaching According to the Principles of Montessori Pedagogics at a Music School

Avtor/Author:

Klara Gruden

DOI:

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Glasba v šoli in vrtcu št. 4/2017, letnik 20

ISSN 1854-9721

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo

Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2017

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/glasba-v-soli-in-v-vrtcu/>

Izzivi učenja in poučevanja po načelih pedagogike montessori v glasbeni šoli

Povzetek

Prispevek predstavlja izzive prenosa pedagogike montessori iz predšolskega in osnovnošolskega izobraževanja v glasbeno šolstvo, kar je za slovensko področje novost.

Snovalka pedagogike montessori, Maria Montessori, je ob opazovanju otrok in njihovega razvoja spoznala pomembna in do tedaj še neznan dejstva o vedenju otrok. Vplivala je na celotno družbeno stanje na prehodu iz 19. v 20. stoletje. V središče učnega procesa je postavila otroka, vzgojitelju pa je dodelila vlogo opazovalca in raziskovalca. Za otroka je pomembno pripravljeno učno okolje, ki vključuje skrbno izdelane materiale.

V pedagogiki montessori ima glasba izredno velik pomen, saj je to področje zaznavanja, ki omogoča otrokov celostni razvoj, kar je bistvo tovrstne pedagogike. Možnosti otrokovega naravnega izražanja je Maria Montessori videla zlasti v glasbi v povezavi s petjem, plesom in igranjem na instrumente (Ipavec, 2005).

Z namenom raziskovanja in vključevanja pedagogike montessori v glasbeni pouk, česar do sedaj v slovenskem prostoru še nismo poznali, je od februarja do junija 2017 potekal projekt z naslovom Razvoj montessori materialov za uporabo pri pouku nauka o glasbi v glasbeni šoli. Vključenih je bilo več sodelujočih: Akademija za glasbo, Univerza v Ljubljani, Kreativnost, zasebna glasbena šola Arsem, d. o. o., ter zasebni montessori vrtec Hiša otrok Cinca Binca. Glavna cilja projekta sta bila razviti nove montessori materiale, ki bi jih lahko uporabili pri pouku nauka o glasbi v glasbeni šoli, in z njimi dvigniti motivacijo za glasbeni pouk.

Challenges of Learning and Teaching According to the Principles of Montessori Pedagogics at a Music School

Abstract

This paper presents the challenges of transferring Montessori pedagogics from preschool and primary education to music education, which is an innovation for the area of Slovenia.

The creator of Montessori pedagogics, Maria Montessori, learnt important and previously unknown facts about children's behaviour while observing children and their development. She influenced the overall social circumstances at the turn of the 20th century. She put the child at the centre of the learning process and gave the preschool teacher the role of observer and researcher. A prepared learning environment that includes carefully made materials is important for the child.

In Montessori pedagogics music holds exceptional importance, as it is an area of perception that enables a child's holistic development, which is the essence of said pedagogics. Maria Montessori saw opportunities for a child's natural expression especially in music, in connection with singing, dancing and playing instruments (Ipavec, 2005).

For the purpose of researching and incorporating Montessori pedagogics into Music class, which has never before been done in Slovenia, a project was being carried out from February to June 2017 called "Development of Montessori Materials for Use in Music Theory Lessons at a Music School". Several participants were involved: Academy of Music, University of Ljubljana, the private music school Kreativnost,

Projekt je bil sestavljen iz več faz. Sprva smo poudarili glasbene vsebine, ki so učencem največji izzivi, nato smo poglobljeno raziskovali pedagogiko montessori in izdelali ustrezne materiale, ki bi se dotikali prav teh šibkih področij. Materiale smo preizkušali zadnjih dvajset minut učne ure v 2., 4. in 5. razredu, na koncu pa smo rezultate analizirali in ugotavljali, ali so bili naši cilji uresničeni.

Ob opazovanju in evidentiranju napredka učencev pri glasbenem pouku smo ugotovili, da smo s projektom uresničili zastavljene cilje. Učenci so napredovali na področju glasbenih sposobnosti in opis-menjevanja in s tem poglobili že usvojena znanja. Zaznali smo tudi povečano motivacijo učencev med delom z materiali, saj jim je to pomenilo popestritev frontalnega načina poučevanja, ki sicer prevladuje pri pouku nauka o glasbi. Vzpostavilo se je pozitivno vzdušje in med-sebojno sodelovanje.

Ključne besede: pedagogika montessori, projekt, izzivi prenosa v glasbeno šolstvo, izdelava novih materialov, učinki in rezultati

Uvod

Pedagogika montessori je v slovenskem okolju vključena v predšolsko in osnovnošolsko izobraževanje. V članku predstavljamo projekt, ki je vključeval načela pedagogike montessori v glasbenem šolstvu, pri pouku nauka o glasbi. S tem principom na Slovenskem v glasbenem šolstvu še nimamo izkušenj, zato je bil projekt poseben izziv.

V uvodnem delu prispevka predstavljamo življenje in delo Marie Montessori ter filozofijo in načela njene pedagogike. V nadaljevanju govorimo o načrtovanju in izvajanju projekta *Razvoj montessori materialov za uporabo pri pouku nauka o glasbi v glasbeni šoli* ter zastavljene cilje in rezultate projekta, ki je bil izveden v sodelovanju Akademije za glasbo, Univerze v Ljubljani, zasebne glasbene šole Arsem ter zasebnega montessori vrtca Hiše otrok Cinca Binca.

Maria Montessori in njena pedagogika

Maria Montessori, rojena leta l. 1870 v Italiji, je bila zdravnica, specializirana na področju pediatrije in psihiatrije. Zaradi želje po poglobitvi v pedagogiko se je vpisala na filozofsko fakulteto in intenzivno študirala medicinske in pedagoškoterapevtske spise dveh Francozov: Jeana Itarda, ki se je posebej ukvarjal z otroki, ki so jih v tistem času imenovali divjaški otroci, in Edouarda Séguina, ki je proučeval duševno prizadete in gluhe otroke. Oba sta na njeno delo močno vplivala. Maria je močno posegla v družbeno stanje na prehodu iz 19. v 20. stoletje, ko so imeli mnogi duševno prizadete otroke za nekoristne. 1898. leta

zasebna glasbena šola Arsem, d. o. o., and the private Montessori kindergarten Hiša otrok Cinca Binca. The project's main objectives were to develop new Montessori materials that could be used during Music Theory lessons at a music school, and through them increase motivation for Music class.

The project consisted of several phases. We began by highlighting the musical contents that present the greatest challenge to the pupils, and continued by researching Montessori pedagogics in-depth and making suitable materials that touched on these weak areas. We tested these materials for the last twenty minutes of a lesson in the 2nd, 4th and 5th grades; in the end, we analysed the results and determined whether our objectives had been realised.

By observing and recording the progress pupils made during Music lessons, it was established that the project had realised the set objectives. The pupils made progress in the areas of music skills and music literacy acquisition, thus deepening the knowledge they had already assimilated. We also detected pupils' increased motivation while working with the materials, because they spiced up the frontal method of teaching that is otherwise predominant in Music Theory lessons. A positive atmosphere and mutual collaboration were established.

Keywords: Montessori pedagogics, project, challenges of transferring to music education, making new materials, effects and results

je vodila tečaj za učiteljice prizadetih otrok in za dve leti prevzela mesto ravnateljice nove šole za duševno prizadete otroke v Rimu. 1907. leta je prevzela vodenje vrtca v San Lorenzu, revnem predmestju Rima, kjer so se uresničile njene pedagoške zamisli, njeno življenjsko delo pa so tako imenovane Hiše otrok (Casa dei bambini). Ob opazovanju otrok in njihovega razvoja je spoznala pomembna in do tedaj še neznana dejstva o vedenju otrok. Ustanavljala je vrtce in centre za usposabljanje vzgojiteljic. O učinkih njenega dela se je hitro razvedelo, s čimer je močno vplivala na družbeni svet okrog sebe (Ipavec, 2005).

Maria Montessori je želela graditi svet miru. To je bil eden izmed temeljnih ciljev njenega načina vzgoje ob drugih, kot so spodbujanje samodiscipline, samostojnosti, navdušenja za učenje, spoštovanje samega sebe, soljudi in okolja ter sistematično pristopanje k reševanju težav ter pridobivanju in razvijanju sposobnosti, spretnosti in znanj (Montessori, 2009).

Ena izmed najpomembnejših sprememb, ki jo je Maria uvedla v svojo pedagogiko, je ta, da je v središče učnega procesa postavila otroka, vzgojitelju pa je dodelila vlogo opazovalca in raziskovalca, ki ustvarja učno izkušnjo za otroka in v predhodno skrbno pripravljenemu učnemu okolju spremlja njegove potrebe in napredek v času njegove aktivnosti. Pripravljeni učni okolje predstavljajo premišljeno izdelani materiali, ki vključujejo tipe nalog za doseganje učnih ciljev na različnih področjih, kot so vsakdanje življenje, zaznavanje, jezik, matematika, umetniška dejavnost in znanost. Vsak material mora otroka posredno pripraviti na nekaj, kar se bo učil v prihodno-

sti. Imeti mora mikavno točko, ki otroka povleče v raziskovanje in kontrolo napake, ki mu omogoči, da sam preveri svoje rešitve. Vključuje naj tudi možnost razširitve za otrokov nadaljnji razvoj (Montessori, 2009).

Maria Montessori je revolucionarno spremenila in posegla v tedanji položaj in vlogo vzgojitelja, ki je aktualen tudi v času sodobnih pedagoških pristopov. V pedagogiki montessori vzgojitelj ni prenašalec znanj in vsebin, ampak ima nalogo skrbno pripraviti in urediti učno okolje z materiali, natančno predstaviti njihovo uporabo, spodbuditi otrokovo lastno aktivnost, pri čemer je njegova glavna vloga usmerjena v opazovanje tovrstne aktivnosti in otrokovih potreb ter spoštovanje in razumevanje njegovih razvojnih značilnosti (Ipavec, 2005).

Glasba v pedagogiki montessori

V pedagogiki montessori ima glasba izredno velik pomen. Področje zaznavanja, ki je v tem smislu najbolj izpostavljeno, omogoča otrokov celostni razvoj, kar je bistvo tovrstne pedagogike. Maria Montessori je želela, da otrok hodi po poti od konkretnega k abstraktnemu; od zaznavnih materialov proti tistim, ki so čedalje bolj abstraktni. Za doseganje konkretnosti je pomemben princip izolacije težavnosti, ki pomeni, da vsak material poudari le eno lastnost, ki jo otrok raziskuje, tj. zvočna barva, višina tona, tonsko trajanje ipd. Zaznavni materiali naj ne bi vsebovali več čutnih vtisov, temveč naj bi vzpostavili sistem in red, kar je otrokova naravna potreba, ter s tem pripo-

moгли k razlikovanju predmetov po njihovih lastnostih. Maria Montessori je bila zagovornica otrokovega spontanega naravnega ustvarjalnega izražanja, ki naj prevladuje nad njegovim intelektualnim naporom. Možnosti otrokovega naravnega izražanja je videla zlasti v glasbi v povezavi s petjem, plesom in igranjem na inštrumente (Ipavec, 2005).

Maria Montessori se je zavedala značilnosti predšolskega otroka, za katerega je značilno srkanje vtisov in izkušenj iz okolja, ter njegovih časovno omejenih občutljivih obdobj, znotraj katerih se določenih stvari nauči izjemno hitro in intenzivno. Ker je ravno predšolsko obdobje intenzivno v razvoju senzoričnih čutil, pedagogika montessori takrat ponuja materiale, ki spodbujajo njihov razvoj. Na glasbenem področju so za to obdobje primerni materiali, ki ponujajo slušno zaznavanje kontrastnih glasbenih elementov (glasno-tiho, visoko-nizko) ali enakih glasbenih elementov (npr. iskanje parov ropotuljic z enakimi zvočnimi barvami). Ker je načelo pedagogike montessori stopnjevanje zahtevnosti uporabe materialov, vključujemo materiale, ki so si zvočno vse manj kontrastni, nazadnje pa so vključene naloge razvrščanja glede na stopnjo določenega glasbenega elementa (Montessori, 2011).

V nadaljevanju prispevka se usmerjamo v opis izdelanih materialov, ki so bili oblikovani za namen izvedbe projekta, in njihovo uporabo pri pouku nauka o glasbi v glasbeni šoli.

Opis in cilji projekta

Projekt z naslovom *Razvoj montessori materialov za uporabo pri pouku nauka o glasbi v glasbeni šoli* je potekal v obdobju petih mesecev, od februarja do junija 2017. Izveden je bil v okviru javnega razpisa *Projektno delo z gospodarstvom in negospodarstvom v lokalnem in regionalnem okolju – Po kreativni poti do znanja 2016/2017 – in Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2017-2020*. Razpis je objavil Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendiranje.¹

V projekt je bilo vključenih več sodelujočih: Akademija za glasbo, Univerza v Ljubljani, Kreativnost, zasebna glasbena šola Arsem, d. o. o., ter zasebni montessori vrtec Hiša otrok Cinca Binca. Izvajale so ga študentke Oddelka glasbene pedagogike (Minka Markič, Manca Podgornik, Sara Smrekar, Petra Pirš in Klara Gruden) in študentka z Oddelka za inštrumente s tipkami (Ana Maria Beguš) pod pedagoškim mentorstvom doc. dr. Katarine Zadnik. V projektu sta sodelovala dva člana zasebne glasbene šole Arsem: pedagoški mentor doc. dr. Gašper Troha in delovna mentorica prof. Danaja Koren ter ravnateljica Hiše otrok Cinca Binca Urška Janjevak, ki je bila v projekt vključena kot delovna mentorica.

¹ Projekt sta sofinancirali Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

Cilj projekta je bil razviti montessori materiale in jih uporabiti pri pouku nauka o glasbi v glasbeni šoli. Ker je pouk slednjega z vidika razumevanja in uporabe glasbenih elementov za učenca poseben izziv, smo se osredotočili na izdelavo materialov in pripravo učnega okolja, ki bi bilo v podporo pri razvoju glasbenih sposobnosti, spretnosti in znanj. Oba dejavnika naj bi pripomogla k preseganju nerazumevanja za otroka abstraktnih glasbenih pojmov in zakonitosti ter k ohranjanju in dvigu motivacije za učenje predmeta. Ker je pedagogika montessori v slovenskem okolju vključena v predšolsko obdobje in v splošno osnovnošolsko izobraževanje, je bil za nas velik izziv ustvariti ustrezen prenos montessori načel in materialov v slovensko glasbeno šolstvo, saj tovrstnih pristopov v tem okviru še ne poznamo. Ob tem so se porajala vprašanja o kakovostni izvedbi projekta po teh načelih, ki v središče postavljajo učenčevo individualno delo in učiteljevo vlogo opazovanja, saj je temeljna učna oblika pri pouku nauka o glasbi skupinska učna oblika.

V projekt so bili vključeni učenci 2., 4. in 5. razreda nauka o glasbi. Delovna mentorica, prof. Danaja Koren, je v začetni fazi projekta poudarila vsebine, ki pri učencih posameznih razredov še niso dovolj poglobljene, so jim manj razumljive in zato izkazujejo slabše rezultate. Študentke smo po prvotnem poglobljenem študiju pedagogike montessori in z usmeritvami vseh mentorjev same izdelale materiale (dejavnosti so potekale februarja in marca), ki so se dotikali prav teh šibkih področij. Izdelani materiali so vključevali področje slušnoanalitičnih zaznav in področje glasbenega opismenjevanja. Z njimi smo želeli

poglobiti glasbene sposobnosti, spretnosti in znanja ritmičnih vsebin in posebnosti (osnovni taktovski načini, sinkopa, punktirani ritem, triola), izvajanja in slušnega prepoznavanja akordov in intervalov, obvladovanja kvintnih krogov v povezavi z znanji durovih in molovih lestvic s pripadajočimi predznaki ter notnega zapisa. Delovna mentorica Urška Janjevak je materiale skrbno pregledala, jih dopolnila in nas vseskozi usmerjala k upoštevanju pristne poti pedagogike montessori.

Prvi del učne ure je potekal v običajni skupinski učni obliki, delo z materiali pa je potekalo zadnjih dvajset minut učne ure. V prvi fazi smo študentke izvajale skrbne predstavitve materialov (dejavnost je potekala v aprilu), kasneje pa so jih učenci samostojno uporabljali. Naša nadaljnja vloga je bila usmerjena v skrbno predhodno pripravo okolja z materiali ter opazovanje in evidentiranje individualnega napredka, potreb in odzivov učencev. Dejavnost opazovanja je potekala v maju ter v drugem in tretjem tednu junija. Učenci so bili opazovani od trikrat do petkrat v omenjenem obdobju, odvisno od njihove prisotnosti.

Rezultati izvedenega projekta

Analiza opazovanj, anketnega vprašalnika za učence ter primerjava rezultatov lanskih (2015/16) in letošnjih (2016/17) končnih ocen kaže, da smo s projektom uresničili zastavljene cilje na področju razvoja glasbenih sposobnosti, spretnosti in znanj ter na področju dviga motivacije za pouk nauka o glasbi v glasbeni šoli. Opažanja kažejo, da so učenci napredovali v glasbenih sposobnostih in opismenjevanju, rezultati pa, da so učenci s skrbno pripravljenimi materiali, učnim okoljem in našim usmerjanjem v času individualnega dela poglobili razumevanje usvojenih znanj. Učenci 2. razreda so nekatera znanja celo pridobili na novo, saj so z radovednostjo posegali po materialih, ki so bili namenjeni višjim razredom (intervali, kvintni krogi).

Naši strahovi, da bi kontrola napake postala pot do dela z materiali, so bili odveč, saj je učencem kontrola napake presenetljivo služila zgolj za preverjanje rešitev. Med opazovanjem smo zasledili, da učenci redkeje posegajo po materialih, ki zahtevajo slušno prepoznavanje vsebin. Nastalo situacijo smo rešili tako, da smo jim na eni od ur ponudili le materiale s slušnimi vsebinami, znotraj katerih so svobodno izbirali. Pri materialih, ki so zahtevali glasno izvajanje (izvajanje ritmičnih vsebin, petje intervalov in akordov), so bili učenci večkrat v zadregi in so potrebovali naše spodbude, ki so preusmerile notranje izvajanje v glasno izvajanje. V nadaljevanju smo opazili uporabo obeh strategij, še vedno pa je bolj izstopalo notranje izvajanje v obliki petja ali ritmičnega izvajanja »v sebi«. Na področju sestavljanja in izvajanja ritmičnih vsebin smo opazili, da učenci razumejo razmerja tonskih trajanj, vendar pri sestavljanju niso sledili logično oblikovanim frazam, kar je preprečilo njihovo korektno izvedbo. Spodbude k ustvarjanju logičnih ritmov so sprožile

postopno oblikovanje smiselnih ritmov in njihovo kakovostno izvedbo.

Med delom z materiali smo zaznali povečano motivacijo učencev za učenje, saj so se dela z materiali veselili. To je bilo za njih nekaj posebnega, popestritev običajnega zgolj frontalnega načina poučevanja. Pri delu z materiali se je vzpostavilo pozitivno vzdušje, opazili smo, da so učenci med seboj sklepali prijateljske vezi, predvsem ko je šlo za delo v paru. Tedaj so se izpostavile tudi pozitivne plati medsebojnega sodelovanja, pomoč drug drugemu z vidika razlage snovi, preverjanja rešitev, predstavitve materialov in sodelovanja v tišini.

Sklep

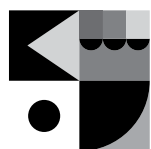
Rezultati projekta kažejo, da je bila priprava materialov skrbna, natančna, dovolj premišljena, ravno tako njihove predstavitve pri pouku. Učenci so uživali v svobodni izbiri, ki bi jo veljalo po našem mnenju včasih omejiti, da bi se zares dotaknili vseh zelenih področij. Učinki projekta kažejo, da so materiali zelo uporabni, osvežujoči in da so popestrili pouk nauka o glasbi, saj so tudi učenci izrazili željo po nadaljnji uporabi materialov v prihodnjem šolskem letu. Ob zaključku projekta ugotavljamo, da bi bilo v primeru nadaljevanja dela po pedagogiki montessori treba izdelati dodatne materiale, s katerimi bi učencem ponudili večjo izbiro, ter premisliti o njihovih možnih nad-

gradnjah in razširitvah. Projekt je kljub kratkemu časovnemu obdobju dal pozitivne rezultate vključevanja montessori materialov v pouk nauka o glasbi.

V prihodnje bomo izvedeni projekt in uporabo materialov predstavili učiteljem nauka o glasbi v slovenskih glasbenih šolah, z željo in ciljem, da bi načela pedagogike montessori vključili v svojo lastno pedagoško prakso.

#Viri in literatura

1. Ipavec, N. (2005). Glasba v Montessori pedagogiki na predšolski stopnji. Ljubljana: diplomska naloga.
2. Montessori, M. (2009). Skrivnost otroštva. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje, versko dejavnost in kulturo.
3. Montessori, M. (2011). Srkajoči um. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje, versko dejavnost in kulturo.

**Kulturni
bazar**
2018

5. aprila 2018

v Cankarjevem domu v Ljubljani

KLUB CANKARJEVEGA DOMA

9.00–10.10

VIDIM ZVOK, SLIŠIM PODOBE,

PREDSTAVITEV PROJEKTA KULTURNO-UMETNOSTNE VZGOJE IN AVDIOVIZUALNI PERFORMANS

Izvajalci: Zavod PETIDA, učenci in učitelji OŠ Koroški jeklarji, učenci OŠ Mežica, dijaki ŠC Ravne – Gimnazija Ravne, glasbenik Andrej Fon, glasbenici Ana Kravanja in Rada Kikelj Drašler, kipar Jure Markota, fotograf Tadej Bernik, KD Jazz Ravne, KD Drugi Zvoki, KMKC Kompleks, Medgeneracijski center Mežica

Program je predstavitev projekta, katerega cilj je uvajati nove pristope in dejavnosti s področja kulturno-umetnostne vzgoje v redni šolski kurikulum in učence/dijake spodbuditi, da prek umetnosti kot intenzivne oblike doživljanja in izražanja uresničujejo svoj pogled na družbo, v kateri živijo.

Na predstavitvi bodo izvajalci v prvem delu izpostavili pomen priprave strokovnih delavcev na tovrstne projekte, vlogo umetnika kot tistega, ki pomaga pri navezovanju dialoga ter vlogo učitelja/vzgojitelja, ki skrbi za pedagoško razsežnost projekta. Predstavili bodo tudi načine in pomen sodelovanja med različnimi društvi in institucijami na lokalni ravni.

V drugem delu bodo pokazali dva kratka animirana filma, ki so ju v okviru projekta ustvarili dijaki Gimnazije Ravne na Koroškem ter predstavljata zgodbo kraja, njegovih podob, njihovih občutij in hrepenenj. Kako animirane podobe slišijo, pa bodo v živo predstavili učenci tretjih razredov OŠ Koroški jeklarji.

Prostor izvedbe predstavitve bodo krasile stvaritve osnovnošolcev in starejših iz Medgeneracijskega centra v Mežici, ki so v fotografijah ujeli lepe zvoke kraja in z oblikovanimi nalepkami kot medijem urbane pop kulture širili svoje sporočilo, kaj v kraju pogrešajo.